

TEMATIKUS SZÁMUNK ELÉ

1997. október 25-én már hatodik alkalommal jöttek össze a JMMT Kiss Lajos Néprajzi Szakosztály tagjai, hogy fölolvassák értekezéseiket a vallási néprajz köréből. Házigazdánk tavaly októberben Vrecko Ferenc gunarasi plébános volt.

Egy-egy falusi közösségben korábban – a jegyző és a kisbíró mellett – egy-egy kisebb településen kizárólag a kántoroknak volt magasabb iskolai végzettségük, ők képviselték az értelmiséget. XVIII. századi tevékenységükre vidékünkön azokból a kontraktusokból következtethetünk, melyeket Bárth János tett közzé 1974-ben a Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményeiben. Tanítói ténykedésük mellett sok helyen a jegyzői teendőket is ellátták. A XIX. század végéig, amíg az egyházat és az iskolákat nem választották el egymástól, több helyütt a tanító kötelessége volt a kántori feladatok ellátása is. Nálunk a második világháború végéig volt így. Később ez a két foglalkozás már nem kapcsolódhatott egymáshoz.

A kántortanítók nagy hatással voltak egy-egy település művelődési életének alakulására. Nemcsak a templomi teendőket végezték. Gyakran vezették a falusi, illetve tanyai olvasóköroket. Sok esetben ők tanították meg a gyerekekkel a naptári ünnepekhez kapcsolódó dramatikus népszokásainkat: a betlehemezést, a csillagjárást, a pünkösdőlööt. Fő feladatuk korábban is, napjainkban is az volt, hogy minél ünnepélyesebbé tegyék a szentmisét, az egyes szertartásokat. Az emberi élet fordulóihoz fűződő egyházi szertartásokban fontos feladatuk van a kántoroknak is, de személyes kapcsolatba a hívőkkel kétségtelenül a temetéskor kerülnek. Ők azok, akik közvetítenek az elhunyt és az itt maradottak között.

Sajnos, napjainkban sok településünknek sem önálló papja, sem kántora nincsen. Ugyanaz az ember szolgál több településen is. A parasztkántorok szolgálatát is csak az emlékezet őrzi. Még a két világháború közötti időszakban is minden településen volt olyan tehetséges, jó han-

gú férfi vagy nő, aki a hivatalos egyháziaktól megtanulta a legfontosabb énekeket, ők azután megadták a végtisztességet azoknak, akiket se pap, se kántor nem temethetett el, mert vadházasságban éltek vagy öngyilkosok lettek.

Bácska és Bánát falusi és városi kántorainak munkásságáról készültek az ebben a számunkban közölt értekezések, azaz topolyai, bezdáni, doroszlói, kupuszinai, martonosi, tóthfalusi, zentai, szajáni, oroszlámosi, muzslyai, szabadkai működéséről. Olvashatunk azonban a pirosi református kántor kéziratban ránk maradt sírverseiről is.

A kántor tevékenységével keveset foglalkoztak a magyar néprajztudományban, mert csak újabban tanulmányozzák a kutatók tevékenységüket. Elsősorban a temetéseken betöltött szerepüket vizsgálják. A halotti búcsúztatókra a műfaj végórájában figyelt fel a magyar néprajztudomány. Átmeneti, az írásbeliség és szóbeliség határán levő műfajnak tekintették a folkloristák. A faluközösségben betöltött funkciójára Jung Károly hívta fel a figyelmet. Kríza Ildikónak a felsőnyéki halotti búcsúztatókról írt összefoglalójában a műfaji, illetve terminológiai kérdésekre is választ kapunk. Kunt Ernő funkcionálisan értelmezte a kántorok búcsúztatóit. Bartha Elek a dél-gömöri, dél-szlovákiai példák alapján világította meg a műfaj sajátosságait és funkcionális kérdéseit.

Napjainkban már nem csupán a parasztkántorok szövegeit lenne fontos összegyűjteni, hanem a hivatásosokét is, mert féltő, hogy lassan feledésbe merülnek. Pedig ezen a tájon is nagy hagyománya van a kántorkodásnak. Az 1997 őszén Gunarason megtartott tanácskozásnak a célja az volt, hogy emléket állítsunk az egykori kántoroknak, s egy-egy településen közelebbről megismerjük tevékenységüket.

Végezetül köszönet illeti a Legrad, a Mediana projekt vállalatokat és a szabadkai önkormányzatot, hogy a tanácskozást megtarthattuk.